

Napjatá situace kolem rakouské Islam-Landkarte¹

MARTIN KLAPETEK

Na přelomu května a června 2021 proběhla v Rakousku mediální kauza ohledně poslední verze projektu „Islam-Landkarte“. Jedná se o rostoucí databázi islámských spolků a mešit, která původně vzešla z akademického prostředí. V čele týmu spolupracovníků z Institutu pro islámská teologická studia Vídeňské univerzity totiž stojí prof. Ednan Aslan. Na první pohled mohou bouřlivé reakce ze strany organizovaných muslimů a některých politických uskupení působit srozumitelně. Dne 2. 11. 2020 přece proběhl ve Vídni teroristický útok a islamismus je jedním z témat rakouské vnitropolitické diskuze. Celý problém má ale hlubší kořeny a navíc se může stát impulzem pro současnou religionistiku.

První verze Islam-Landkarte vznikla v roce 2012 a její spuštění zaznamenali především odborníci na muslimské komunity ve střední Evropě. Jevila se jako důležitý hlas v dlouhotrvající diskuzi o odhadovaném počtu míst modlitby vyznavačů islámu v Rakousku. V různých statistikách se totiž opakovaně spojoval s číslem dvě stě. To ale odpovídalo maximálně součtu sdružení registrovaných v Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich (IGGIÖ). Na počátku července 2015 databáze obsahovala již 409 položek. Vedoucí týmu později k třem stům registrovaným spolkům předpokládal další dvě stovky především neregistrovaných míst modlitby. Současná verze eviduje přes šest set dvacet údajů. Ty jsou postupně doplňovány nejen o další lokality, ale především o verifikované a relevantní informace o stávajících spolcích.

Původní databáze byla z technických a finančních důvodů po určitou dobu mimo provoz. Podle dostupných informací se počítalo s jejím znovu zprovozněním a rozšířením. Tuto skutečnost univerzitní studenti a badatelé jistě uvítali. V posledních desetiletích jsou však muslimské komunity v Evropě problematikou, o kterou se nezajímají pouze akademici. Islám byl v mediálním prostoru primárně spojován s násilnými aktivitami různorodých jedinců a uskupení. Pozornost byla věnována vstupu organizovaných muslimů do veřejného prostoru nejen v podobě modliteben a novostaveb mešit. V roce 2015 navíc kulminovala tzv. uprchlická krize, která

ovlivnila obecně politiku v Evropě i veřejné mínění přímo v Rakousku.

Všechny tyto skutečnosti se promítly do vnitrostátní diskuze, která vrcholila v březnu 2015 novelizací tzv. Islámského zákona. Pokud se sleduje problematika zřizování spolků, provozu modliteben a výstavby mešit v Rakousku, pak počet dokončených projektů jistě ovlivní § č. 6. Finanční prostředky pro „běžnou činnost“ směřující k uspokojování náboženských potřeb věřících má náboženská společnost i její členové získávat z domácích zdrojů a omezit tak dosavadní toky peněz ze zahraničí. Postup dopadl nejen na případné projekty financované určitými skupinami ze Saudské Arábie. Zásadně ovlivnil místní komunity podporované přímo tureckou vládou (Türkisch-Islamische Union für kulturelle und soziale Zusammenarbeit in Österreich, ATIB).

Posledním bodem v tomto vývoji bylo na konci roku 2020 zřízení Rakouského fondu pro dokumentaci nábožensky motivovaného politického extremismu (Dokumentationzentrum für politischen Islam). V čele reprezentativně sestavené vědecké rady nadace stojí známý liberální pedagog dr. Mouhanad Khorchide (Univerzita v Münsteru). Pro výše zmiňované téma je důležité, že právě tento fond představil ve spolupráci s prof. Ednanem Aslanem novou verzi Islam-Landkarte. Databáze je nyní na jednu stranu vyzdvihována svými odbornými tvůrci a politickými zastánci (Lidovci) jako zdroj informací o šíření „politického islámu“. Na druhou stranu se od muslimských organizací (IGGIÖ) a politických hnutí (Zelení, Sociální demokracie) ozývají hlasy obviňující celý projekt ze stigmatizace vyznavačů islámu a rasismu. S ohledem na výše uvedené nepřekvapí, že se proti databázi vyslovil i turecký prezident Recep Tayyip Erdoğan. Opakují se zde spory z minulých desetiletí, které proběhly v jiných západoevropských státech. Kde je hranice veřejného zájmu a ochrany soukromí občanů? Jakou roli mají hrát náboženské instituce ve veřejném prostoru? Jaká je v této oblasti úloha státu?

Kontroverze okolo databáze Islam-Landkarte si bude s odstupem času zasluhovat hlubší reflexi. Na jednu stranu může být jen dalším článkem vnitřních společenských a politických polemik. Na druhou stranu může odkazovat na něco obecnějšího. Tím je stále trvající diskuze o otázce, jaká je společenská role badatelů z humanitních věd. Jakým způsobem mají být používány výsledky jejich bádání. Zda měla databáze zůstat jen popisem části náboženského spektra Rakouska, nebo se stát nástrojem ke zdolání „politického islámu“. Jedná se o ožehavou otázku. Dokládá to skutečnost, že z webu databáze bylo na žádost vedení Vídeňské uni-

¹ Text příspěvku vznikl 1. 6. 2021, některé publikované informace se v souvislosti s vývojem této kontroverzní situace mohly změnit (poz. red.).

verzity odstraněno její logo. I když je současná situace společensky závažná, nelze ji chápat jako zcela výjimečnou. Téma tzv. nových náboženských hnutí stavělo

SEBASTIÁN JAHIČ

Satanizmus v 21. storočí

Zvolen: Sol Noctis, 2020, 196 s.

Satanizmus v 21. storočí je kniha zostavená prevažne z doplnených a prepracovaných esejí Sebastiana Jahiča, pôvodne uverejnených v súkromnom periodiku *Eosphoros* v rozmedzí rokov 2014 až 2017. Autor sa zaoberá satanizmom z historicko-filozofického hľadiska, ale aj z hľadiska vlastných premís satanizmu, t. j. jeho ezotericko-teologického „mýtu“ alebo naratívu, ktorý je pre každý prúd satanizmu jedinečný. Vyhodnocuje rôzne formy satanizmu ako rôzne variácie negácie kresťanstva na základe odlišných východísk, ktoré sú navzájom nezlučiteľné a teda robia rôzne prúdy súčasného satanizmu nielen vzájomne nekompatibilnými, ale dokonca ich stavajú do pozície nezmieriteľných nepriateľov.

Eseje, resp. kapitoly o rôznych prúdoch súčasného satanizmu boli doplnené úvodom a vsuvkou o dejinách satanizmu pred 21. storočím od rôznych novovekých romantizácií postavy Satana (ktorých prvú nepriznanú predlohu nachádzame v *Stratenom raji* Johna Milтона) až po prvú registrovanú satanistickú organizáciu v podobe kalifornskej Cirkvi Satanovej (*Church of Satan*), ktorá vznikla v roku 1966. Táto cirkev, založená Antonom Szandorom LaVeyom (1930 – 1997), už v roku 1975 zažíva schizmu a odštiepenie krídla vedeného Michaelom Aquinom (1946 – 2019), ktorý následne zakladá ďalšiu dodnes aktívnu organizáciu, známu ako Chrám Seta (*Temple of Set*). Tým dochádza k rozdeleniu amerického satanizmu na Laveyov ateistický a Aquinov teistický prúd.

Zatiaľ čo v minulom storočí sa Aquinov aj Laveyov prúd pokúšali prezentovať ako spoločensky prijateľné, súčasnejšie prúdy satanizmu (ktoré majú pôvod predovšetkým v Európe) nezriedka opúšťajú tento kompromisný postoj a otvorene oslavujú zločin. Mnohí satanisti 21. storočia sa prikláňajú k politickému extrémizmu, či už k rasistickému alebo anarchistickému. S nástupom éry internetu zažíva takýto protispoločenský satanizmus rozmach, hoci šíriť sa začal už skôr – v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch, a to prostredníctvom mailorder komunit, najskôr krajne pravicovej a následne metalovej.

Medzi radikálne prúdy súčasného satanizmu autor radí pôvodne švédsky gnostický satanizmus – *chaosgnosticismus* – a satanizmus pôvodne britskej organizácie Rád deviatich uhlov (*Order of the Nine Angles*), ktorá

v minulých desiatich rokoch odborníky pred podobná dilemata. Pouze popisovat vývoj ve společnosti, nebo se zapojit do boje proti tzv. „sektám“?

kombinuje satanizmus s proticivilizačným postojom a rasizmom, hoci existujú aj jej radikálne ľavicové odnože. Podľa vzoru zahraničných bádateľov, zaoberajúcich sa týmito prúdmi, ich hodnotí ako aspoň čiastočne (a možno paradoxne) stojace na snahe o obnovenie ortodoxnej religiozity v sekularizovanej spoločnosti, t. j. ako vymedzujúce sa nielen proti kresťanstvu, ale aj proti sekulárnej spoločnosti ako takej, a to práve nastolením nového „mýtu“ a striktných eticko-duchovných noriem.

Ako kontrast k týmto extrémnym formám satanizmu autor uvádza iné súčasné prúdy, ako je napríklad americký Satanský chrám (*The Satanic Temple*) či česko-slovenská Satanova komunita, ktoré sa naopak stožňujú so sekularizmom, provokatívne mu nasadzujú masku Satana a vymieňajú politický extrémizmus za aktivizmus, pričom z pozície obhajoby novolavicového poňatia individualizmu útočia nielen na kresťanstvo, ale aj na všetky formy konzervativizmu. O týchto skupinách možno povedať, že pod vlajkou Satana obhajujú vykonávanie potratov, legalizáciu drog, práva sexuálnych menších, masovú migráciu a vo všeobecnosti ľudskoprávnu agendu.

Nakoniec sa autor zaoberá lyrikou francúzskej black-metalovej skupiny *Deathspell Omega*, ktorej aktivita sa popri umeleckej činnosti obmedzuje na špekulácie v rámci kresťanskej teológie – inými slovami ide o jedinú rozoberanú formu satanizmu, ktorá nebuduje vlastný „mýtus“, ale cielene a vedome sa vsádza do toho kresťanského a reinterpretuje ho iba v detailoch.

Dotatok ku knihe tvorí kapitola o jednej z najstarších satanistiek 20. storočia, vo Francúzsku pôsobiacej Ruske Marii de Naglowskej (1883 – 1936) a jej spoločnosti Bratstvo Zlatého šípu (*Confrérie de la Flèche d'Or*), ktorá pôsobila viac než tridsať rokov pred LaVeyom, a to formou neregistrovanej parížskej magicko-iniciačnej organizácie.

Satanizmus v 21. storočí je treťou knihou Sebastiana Jahiča, ktorý okrem príspevkov do súkromného okultného periodika *Eosphoros* vydal v roku 2016 okultný román *Zapálili sme onen svet* a začiatkom roku 2020 esej *Antagonista* z oblasti teórie umeleckého naratívu. Na začiatok roku 2021 je plánované české vydanie jeho najrozsiahlejšieho diela o iniciačno-náboženskom systéme thelémy s názvom *Theléma Aleistera Crowleyho: Magie, mysticismus a etika Nového aeonu*.

Ivan Šebesta